

Applied Economics Studies, Iran (AESI)

P. ISSN:2322-2530 & E. ISSN: 2322-472X

Journal Homepage: <https://aes.basu.ac.ir/>

Scientific Journal of Department of Economics, Faculty of Economic and Social Sciences, Bu-Ali Sina University, Hamadan, Iran.

Publisher: Bu-Ali Sina University. All rights reserved.

Copyright©2022, The Authors. This open-access article is published under the terms of the Creative Commons.

Bu-Ali Sina
University

Analyzing the Effects of Financial Decentralization on Social Capital in Iran Provinces

Khanzadi, A.¹, Karimi, N.², Delangizan, S.³

Type of Article: Research

 <https://dx.doi.org/10.22084/AES.2022.26478.3477>

Received: 2022.06.24; Accepted: 2022.12.11

Pp: 139-165

Abstract

Today, one of the policies that some developed countries have chosen in recent decades to deal with all kinds of problems in their society is the implementation of decentralization policy. In other words, the central governments observed that they could not perform their duties properly without the presence and role of local governments, and it is necessary that part of their powers in local and provincial areas be delegated to the relevant units. But the most important form of decentralization is financial decentralization, which has received more attention among economists and politicians in recent years. In addition to financial decentralization, the issue of social capital has entered the economic debate in recent years and has been given serious attention along with other capitals, and in Iran it has also been considered for development and growth. So, in this paper we analyze the effects of financial decentralization on social capital during 2011- 2019 period by using panel data model. The results shows that in the first model, income decentralization, per capita income and economic participation rate have a positive and significant relationship with social capital but inflation and business environment variables have a negative relationship with social capital. Also, the results of second model shows that cost decentralization, per capita income and economic participation rate have a positive and significant relationship with social capital but the variables of inflation and business environment have a negative relationship with social capital.

Keywords: Financial Decentralization, Social Capital, Iran provinces, Panel Data.**JEL Classification:** C23, E62.

1. Assistant Professor, Department of Economics, Faculty of Social Sciences, Razi University, Kermanshah, Iran (Corresponding Author).

Email: A.khazadi@razi.ac.ir

2. M. A. student in Economics, Department of Economics, Faculty of Social Sciences, Razi University, Kermanshah, Iran.

3. Associate Professor, Department of Economics, Faculty of Social Sciences, Razi University, Kermanshah, Iran.

Citations: Khanzadi, A.; Karimi, N. & Delangizan, S., (2023). "Analyzing the Effects of Financial Decentralization on Social Capital in Iran Provinces". *Journal of Applied Economics Studies in Iran*, 12(46): 139-165. doi: 10.22084/aes.2022.26478.3477

Homepage of this Article: https://aes.basu.ac.ir/article_4878.html?lang=en

1. Introduction

Decentralization is a method in which the central government transfers decision-making authority to local institutions. One of the characteristics of this decentralized institution is its relative independence from the central government in one or more specific dimensions. Decentralization facilitates and accelerates decision-making and increases competition between local governments, brings regional development, and by bringing the government closer to the people, increases transparency and accountability. Another issue that helps the growth and development of an economy is paying attention to social capital, which has a higher role than other existing capitals. In fact, according to some researchers, without the existence of social capital, other capitals are not very effective. Social capital by strengthening three main elements; Trust, cohesion and group participation, and as a result, by facilitating uncertainty in complex interactions and reducing the need for executive guarantees, creating the possibility of easy information exchange, increasing the social skills of members, increasing the degree of participation in groups and organizations. Productive activities, increasing flexibility and increasing the interactions of economic components, etc., help to improve the economic situation.

In an economy, many factors influence the formation of social capital, among which we can mention the decisions of governments. In fact, by applying appropriate economic policies, governments can increase the participation of people in the processes leading to growth and development, and against the destructive policies of governments, it will bring far worse effects. This issue will become more intense in relation to local governments and considering that local governments can focus more on social, economic and cultural relations in a region; they can have a greater effect on the formation and improvement of the level of social capital. This matter is more important for the country of Iran, where the decisions are actually communicated by the central government to the local governments. Therefore, the purpose of this study is to investigate the impact of financial decentralization on social capital in the provinces of Iran in the period of 2011-2019.

2. Materials and Methods

The final model extracted to estimate the impact of financial decentralization on social capital is presented in the form of equation (1). This model is based on the factors affecting social capital presented in other studies; has been extracted.

$$SC_{it} = \alpha_i + \beta_1 Fd_{it} + \beta_2 Inf_{it} + \beta_3 Pci_{it} + \beta_4 Epr_{it} + \beta_5 Bat_{it} + u_{it} \quad (1)$$

In this regard, SC as social capital is a function of:

Fd: Financial decentralization index, which is included in the model in the form of income and cost decentralization.

Inf: Inflation Rate

Epr: Economic participation rate

Pci: Per-capita Income

Bat: Business environment index

u_{it} : Error Term

It is worth mentioning that the required data was collected from the statistical yearbook of the Statistics Center, Chamber of Commerce, Industries and Mines, Ministry of Economy and Finance Affairs, as well as the database of the Central Bank of the Islamic Republic of Iran, and the period under review is from 2011 to 2019.

The model is estimated by AMG (Augmented Mean Group) method because of the Panel Data's Structure and we have two models, in first model we use Income Fiscal Decentralization index as explanatory variable and in second model we use Cost Fiscal Decentralization index as explanatory variable.

3. Data

The Data's use in this paper are defined as below:

The social capital index which has been weighted and calculated using the variables of table (1) and the principal component analysis (PCA) method. It is worth mentioning; that in the calculation of social capital for the provinces, variables have been used that indicate the three main components of social capital, namely; trust, coherence and economic participation and also, their data are also available for the provinces during the time period under review. It is worth mentioning that the data used in this section were extracted from statistical yearbooks published for the provinces of the country.

Financial decentralization of income: the ratio of the incomes of each province to the whole country, the percentage of the incomes of each province in the form of total receipts including tax incomes; Direct and indirect taxes as provincial revenues and transfer receipts from the central government as national revenues. Extracted from the budget chapter of statistical yearbooks of the provinces

Financial decentralization of expenditures: the ratio of the expenditures of each province to the whole country, the percentage of expenditures of each province as the sum of the total payments of each province, including expenditure and capital credits, extracted from the budget chapter of the statistical yearbooks of the provinces

Business environment index: information related to the business environment index from the reports on the business environment of the provinces published by the Chamber of Commerce, Industries, Mines and Agriculture; has been extracted.

Per capita income: The per capita income data in this study is in billions of Rials, and to calculate it, the real gross domestic product of each province was divided by the population of that province and the per capita income was obtained. In Iran, to measure the production situation in the provinces, they remove the added value from oil and calculate the per capita income without oil. The data related to this variable was extracted from the databases of the Statistics Center and statistical yearbooks.

4. Discussion

Before estimating the models, it is necessary to examine the cross-sectional dependency and unit root tests of the variables. Cross-sectional dependency test is important from the point of view that the unit root test can be chosen based on it. Based on results, in both models, cross-sectional correlation will be confirmed; therefore, considering the existence of cross-sectional correlation, Pesaran's test (2003) is used to check the significance of the variables, in which cross-sectional dependency is considered. This test is known as CADF or CIPS test.

Based on CIPS unit root test, the variables of per capita income and business environment index are $I(0)$, and the variables of social capital, income decentralization, cost decentralization, inflation and economic participation rate are $I(1)$. Considering this issue and in order to avoid the occurrence of false regression, it should be checked whether the variables of the models have a long-run relationship with each other or not. Westerlund and Egerton's (2007) co-integration test has been used to investigate this issue and due to cross-sectional dependency. Based on this test, in both models, the variables are accepted and the results are reliable.

After making sure that the results of the models are not false, the appropriate model is selected for estimation. According to the data structure, the panel data model and the Augmented Mean Group (AMG) have been used to estimate the models. The results shows that, Income financial decentralization has a positive effect on social capital and this effect is statistically significant. In other words, based on the results of the model estimation, revenue financial decentralization is considered as a strengthening of social capital and since the local governments are closer to the people, hence the information about local preferences and needs at a lower cost and in addition to This accountability and transparency in policy making can be increased by bringing the allocation of expenses closer to income.

Also, the effect of inflation variable on social capital is negative and with the increase of inflation rate in the provinces, social capital has decreased. This result is consistent with economic theories; because the increase in the inflation rate will lead to the destruction of economic structures and the trust of economic factors in each other, which is the result of the reduction of this trust in the erosion of social capital. Also, variables of per capita income and economic participation rate have a positive effect on social capital. This result is consistent with reality; because no matter how favorable the economic situation in a society is, it can lead to an increase in trust, participation and cohesion between economic factors, and the result of these interactions is the improvement of the social capital situation in a society.

5. Conclusion

- Due to the positive relationship between decentralization and social capital in the provinces of the country, it is suggested that more powers be given to the provinces regarding economic and social decision-making and budget allocation, and the need to pay attention to the strengthening of local governments. That will be important. The more the local governments can have a stronger role in the economic decisions of the province; they can increase the trust of people in the society towards their decisions and increase economic and social participation, which results in an increase in social capital.
- Local governments and economic planners and policy makers should pay attention to the role and participation of people in economic activities in order to increase social capital and adopt policies that lead to an increase in the economic participation of people.
- At the macro level, the central and local governments can strengthen and encourage people's institutions by involving the people as much as possible in decision-making, enact heavy laws and punishments for corruption and embezzlement, and create effective and stable laws. , create public trust in the people and improve social capital in the country and in the provinces.
- Creating and strengthening participatory processes in decision-making that affect public life at the local level.
- Transparency in disclosing information related to policies (for example, the country's economic reform plans) and encouraging informed and responsible citizenship.
- Paying attention to communication networks and social capital of low-income groups and strata and using them positively to advance development goals.
- Paying attention to social capital in all development projects and involving social groups in their implementation

Acknowledgments

This research was supported by Razi University.

فصلنامه علمی مطالعات اقتصادی کاربردی ایران

شاپای چاپی: ۲۵۳۰-۲۳۲۲؛ شاپای الکترونیکی: ۴۷۲۸-۲۳۲۲

وبسایت نشریه: <https://aes.basu.ac.ir>

نشریه گروه اقتصاد، دانشکده علوم اقتصادی و علوم اجتماعی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران

بررسی اثر تمرکززدایی مالی بر سرمایه اجتماعی در استان های ایران

آزاد خانزادی^۱، نسرین کریمی^۲، سهراب دل انگیزان^۳

نوع مقاله: پژوهشی

شناسه دیجیتال: <https://dx.doi.org/10.22084/AES.2022.26478.3477>

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۴/۰۳، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۹/۲۰

صص: ۱۶۵-۱۳۹

چکیده

امروزه یکی از روش هایی که برخی از کشورهای پیشرفته جهان در چند دهه اخیر برای مقابله با انواع مشکلات خود در جامعه خویش برگزیده اند اجرای سیاست تمرکززدایی است و مهم ترین شکل تمرکززدایی، تمرکززدایی مالی است که در سال های اخیر در میان اقتصاددانان و سیاستمداران مورد توجه بیشتری قرار گرفته است. در کنار تمرکززدایی مالی موضوع سرمایه اجتماعی طی سال های اخیر وارد مباحث اقتصادی شده است و در کنار سایر سرمایه ها مورد توجه جدی قرار گرفته است و در کشور ایران نیز برای رسیدن به توسعه و رشد مورد توجه قرار گرفته است؛ بنابراین، در این مطالعه به بررسی اثر تمرکززدایی مالی بر سرمایه اجتماعی در استان های ایران و برای دوره زمانی ۱۳۹۸-۱۳۹۰ و با استفاده از داده های تابلویی پرداخته شده است. نتایج حاصل از برآورد مدل های این مطالعه بیانگر این است که در مدل اول تمرکززدایی درآمدی، درآمد سرانه و نرخ مشارکت اقتصادی با سرمایه اجتماعی رابطه مثبت و معنی داری دارند و متغیرهای تورم و فضای کسب و کار با سرمایه اجتماعی رابطه منفی دارد. همچنین نتایج حاصل از برآورد مدل دوم هم گویای این است که تمرکززدایی هزینه ای، درآمد سرانه و نرخ مشارکت اقتصادی با سرمایه اجتماعی رابطه مثبت و معنی داری دارند و متغیرهای تورم و فضای کسب و کار با سرمایه اجتماعی رابطه منفی دارند.

کلیدواژگان: تمرکززدایی مالی، سرمایه اجتماعی، استان های ایران، داده های تابلویی.

طبقه بندی JEL: E62, C23.

۱. استادیار گروه اقتصاد، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران (نویسنده مسئول).

Email: azadkhanzadi@gmail.com

۲. دانشجوی کارشناسی ارشد اقتصاد، گروه اقتصاد، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران.

Email: nasrinkarimii08@gmail.com

۳. دانشیار گروه اقتصاد، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران.

Email: sohrabdelangizan@gmail.com

۱. مقدمه

یکی از مهم‌ترین اهداف یک اقتصاد، دستیابی به توسعه اقتصادی و قرار گرفتن در مسیر بلندمدت آن است. در راستای دستیابی به این هدف، برنامه‌های بسیاری معرفی و پیاده‌سازی شده است؛ که یکی از این برنامه‌ها توجه به تمرکززدایی مالی است. در نظریه‌های اقتصادی، تمرکززدایی عبارت است از: انتقال مسئولیت و وظایف برنامه‌ریزی، مدیریت و گردآوری و تخصیص منابع از سوی دولت و سازمان‌های مرکزی به واحدهای منطقه‌ای، وزارتخانه‌ها، واحدهای رده پایین در سطوح مختلف دولت، شرکت‌های دولتی نیمه مستقل، مقامات مسئول محلی و سازمان‌های غیردولتی. حال تمرکززدایی مالی دربرگیرنده انتقال دو موضوع است: الف) بودجه، ب) قدرت و اختیار ایجاد درآمد و تصمیم‌گیری در مخارج. یعنی همزمان هم بودجه کشوری به حکومت‌های محلی انتقال یافته و هم قدرت و اختیار تصمیم‌گیری در مورد خرج آن و ایجاد درآمدهای موردنیاز تفویض شود (نقیبی و تنهایی دیلمقانی، ۱۳۹۶).

به عبارت دیگر، تمرکززدایی روشی است که در آن دولت مرکزی اختیار تصمیم‌گیری را به نهادهای محلی واگذار می‌کند. یکی از خصوصیات این نهاد غیرمتمرکز، استقلال نسبی آن از دولت مرکزی در یک یا چند بُعد خاص است. تمرکززدایی موجب تسهیل و تسریع در تصمیم‌گیری‌ها و افزایش رقابت بین دولت‌های محلی می‌شود، توسعه منطقه‌ای به همراه می‌آورد و با نزدیک کردن دولت به مردم، موجب افزایش شفافیت و پاسخ‌گویی می‌شود (کمالی، ۱۳۹۳).

در کنار این، موضوعی دیگر که به رشد و توسعه یک اقتصاد کمک می‌کند، توجه به سرمایه اجتماعی است که در کنار سرمایه‌های دیگر که وجود دارند این سرمایه از نقش بالاتری برخوردار است؛ درواقع از نظر برخی از محققان، بدون وجود سرمایه اجتماعی سرمایه‌های دیگر کارایی چندانی ندارند. تا چند دهه اخیر، دانشمندان، رشد و توسعه اقتصادی یک کشور را مرهون منابع طبیعی می‌دانستند. پس از آن، با ظهور نئوکلاسیک‌ها، تشکیل سرمایه انسانی نیز موردنظر قرار گرفت، اما کمتر به تعاملات اجتماعی و نقش ارزش‌ها و فرهنگ و به‌طور کلی، نهادهای رسمی و غیررسمی در اقتصاد توجه شد. با به‌وجود آمدن مکتب نهادگرایان جدید به نقش نهادها و به‌خصوص سرمایه اجتماعی در رشد و توسعه اقتصادی توجه بیشتر شد. به‌طوری‌که بانک جهانی از این نوع سرمایه، به‌عنوان ثروت نامرئی یاد می‌کند. اگر روابط متقابل اجتماعی که فرهنگ، آداب و رسوم، هنجارها، نهادها، شبکه‌های اجتماعی و غیره در چگونگی تشکیل آن نقش دارند، در جهت مثبت رشد و تکامل یافته باشد، می‌تواند در تعاملات و مبادلات اقتصادی باعث کاهش هزینه‌های مبادلاتی و تأثیر بر سایر انواع سرمایه شود، و درنهایت بر رشد اقتصادی تأثیرگذار باشد (صفدری و همکاران، ۱۳۸۷).

سرمایه اجتماعی با تقویت سه عنصر اصلی: اعتماد، انسجام و مشارکت گروهی و در نتیجه با تسهیل عدم اطمینان در تعاملات پیچیده و کاهش نیاز به ضمانت‌های اجرایی، به‌وجود آوردن امکان مبادله آسان اطلاعات، افزایش مهارت‌های اجتماعی اعضا، بالا بردن درجه مشارکت در گروه‌ها و سازمان‌های مولد، بالا بردن انعطاف و افزایش تعاملات اجزاء اقتصادی و غیره، به بهبود وضعیت اقتصادی کمک شایانی می‌کند.

در یک اقتصاد عوامل بسیاری بر روی شکل‌گیری سرمایه اجتماعی اثرگذار هستند که ازجمله این عوامل می‌توان به تصمیمات دولت‌ها اشاره نمود. درواقع دولت‌ها می‌توانند با اعمال سیاست‌های مناسب اقتصادی، مشارکت

افراد جامعه را در فرآیندهای منتج به رشد و توسعه، افزایش دهند و در مقابل سیاست‌های مخرب دولت‌ها اثرات به مراتب بدتری را به همراه خواهد داشت. این موضوع در رابطه با دولت‌های محلی، شدت بیشتری پیدا خواهد کرد و با توجه به این که دولت‌های محلی تمرکز بیشتری بر روابط اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی در یک منطقه می‌توانند داشته باشند؛ اثرگذاری بیشتری بر شکل‌گیری و ارتقای سطح سرمایه اجتماعی می‌تواند داشته باشند. این موضوع برای کشور ایران که در واقع تصمیمات توسط دولت مرکزی به دولت‌های محلی ابلاغ می‌گردد بیشتر حائز اهمیت می‌باشد.

بنابراین، هدف از این مطالعه بررسی تأثیر تمرکززدایی مالی بر روی سرمایه اجتماعی در استان‌های ایران در بازه زمانی ۱۳۹۸-۱۳۹۰ است. بر این اساس، ساختار پژوهش حاضر به این صورت است که در بخش دوم، مبانی نظری؛ و در بخش سوم، پیشینه مورد بررسی قرار گرفته است. در بخش چهارم، روش پژوهش؛ و در بخش پنجم، الگو و یافته‌های پژوهش و در بخش آخر نتیجه‌گیری و پیشنهادها بیان شده است.

۲. مبانی نظری و ادبیات موضوع

۲-۱. مفهوم تمرکززدایی

در نظریه‌های اقتصادی، تمرکززدایی عبارت است از انتقال مسئولیت و وظایف برنامه‌ریزی، مدیریت و گردآوری و تخصیص منابع از سوی دولت و سازمان‌های مرکزی به واحدهای منطقه‌ای، وزارتخانه‌ها، واحدهای رده پایین در سطوح مختلف دولت، شرکت‌های دولتی نیمه‌مستقل، مقامات مسئول محلی و سازمان‌های غیردولتی. حال تمرکززدایی مالی دربرگیرنده انتقال دو موضوع است: الف) بودجه، ب) قدرت و اختیار ایجاد درآمد و تصمیم‌گیری در مخارج. یعنی همزمان هم بودجه کشوری به حکومت‌های محلی انتقال یافته و هم قدرت و اختیار تصمیم‌گیری در مورد خرج آن و ایجاد درآمدهای مورد نیاز تفویض شود (نقیبی و تنهایی دیلمقانی، ۱۳۹۶).

به عبارت دیگر، تمرکززدایی روشی است که در آن دولت مرکزی اختیار تصمیم‌گیری را به نهادهای محلی واگذار می‌کند. یکی از خصوصیات این نهاد غیرمتمرکز، استقلال نسبی آن از دولت مرکزی در یک یا چند بُعد خاص است. بانک جهانی برای شناسایی ابعاد مختلف تمرکززدایی، جهت اجرای صحیح، تمرکززدایی را به چهار نوع تقسیم نموده که عبارتند از: تمرکززدایی اداری، تمرکززدایی سیاسی، تمرکززدایی اقتصادی و تمرکززدایی مالی (علیزاده، ۱۳۸۹).

از دیدگاه مالی، تمرکززدایی انتقال مدیریت منابع و انجام مخارج از دولت مرکزی به دولت‌های محلی است. به عبارت دیگر، تمرکززدایی مالی، واگذاری اختیارات از دولت مرکزی به دولت‌های محلی به منظور ایجاد درآمد و انجام مخارج و تصمیم‌گیری پیرامون آن‌ها برای اجرای وظایف محوله را شامل می‌شود (گل‌خندان و محمدیان منصور، ۱۳۹۵).

۲-۱-۱. اثرات اقتصادی تمرکززدایی مالی

یکی از ارکان تمرکززدایی مالی، واگذاری درآمدها به مناطق محلی است، به طوری که مناطق بتوانند با تعیین پایه و نرخ مالیاتی، برای تأمین مخارج خود درآمد محلی کسب نمایند. همچنین برای ایجاد تعادل و توزان منطقه‌ای و کاهش شکاف مخارج و درآمدهای محلی، از طرف نهادهای مرکزی انتقالی به مناطق انجام می‌گیرد. این کمک‌ها

در تأمین کالاهای مصرفی و سرمایه‌های محلی هزینه می‌شود. افزایش منابع مالی حاصل از تمرکززدایی به‌عنوان کمک‌های مالی می‌تواند به افزایش برابری در مناطق ایالتی و ولایتی در جوامع بیانجامد، چنان‌چه با افزایش مخارج بهداشتی-اجتماعی موجب بهبود شرایط آموزشی و بهداشتی می‌گردد (سوئجوتو، ۲۰۱۵).

برخی محققان دریافته‌اند که تمرکززدایی مالی یک اثر مثبت بر رشد اقتصادی دارد (اوتس، ۱۹۷۲؛ لین و لیو^۱، ۲۰۰۰؛ آکای و اسکاتا^۲، ۲۰۰۲؛ جین و همکاران^۳، ۲۰۰۵)، درحالی‌که برخی دیگر اعتقاد به‌وجود یک اثر بازدارنده دارند (زانگ و زویو^۴، ۱۹۹۸؛ داودی و زویو، ۱۹۹۸؛ ایکسی و همکاران^۵، ۱۹۹۹؛ اینیکولوپو و زیوروسکایا، ۲۰۰۷). محققان در مورد اثر تمرکززدایی مالی بر سایر متغیرهای اقتصادی همچون: آلودگی زیست‌محیطی، نابرابری درآمد، فقر و سلامت بحث می‌کنند (هی^۶، ۲۰۱۵؛ سیگمان^۷، ۲۰۰۷؛ دی‌ملو^۸، ۲۰۱۱؛ هاو و ویی^۹، ۲۰۱۰؛ باردهان و موکرچی^{۱۰}، ۲۰۰۵؛ جیمنز-روبیو^{۱۱}، ۲۰۱۱).

از این‌رو، برخلاف گرایش‌های فزاینده به توجیه تمرکززدایی بر حوزه‌های اقتصادی (رودریگز-پوز و ساندل^{۱۲}، ۲۰۰۸)، هدف بنیادی و اصلی تمرکززدایی مالی، بهبود ارائه کالاها و خدمات عمومی به عموم مردم می‌باشد که می‌تواند از طریق انتقال قدرت و منابع به شاخه‌های محلی دولت انجام شود، به‌جای تحقق رشد بیشتر، کاهش آلودگی‌های زیست‌محیطی، کاهش نابرابری‌های منطقه‌ای، مقابله با فقر و افزایش سلامت (دایز-سرانو و رودریگز-پوز^{۱۳}، ۲۰۱۵). این عوامل ممکن است یک پیامد غیرمستقیم از تمرکززدایی باشد.

یکی از مهم‌ترین منافع تمرکززدایی مالی، افزایش کارایی است که بر پایه فرضیه گوناگونی یا قضیه تمرکززدایی بنا نهاده شده است. بر این اساس، تولید سطوح یکسان کالاها و خدمات عمومی در همه محل‌ها به‌طور کلی ناکارا است (اوتس، ۱۹۹۳)؛ زیرا ترجیحات مصرف‌کنندگان برای یک کالا و یا خدمت معین متفاوت است. از این‌رو، دولت‌های محلی با توجه به نزدیکی مردم هر منطقه، نسبت به دولت مرکزی بهتر می‌توانند سلیق و خواسته‌های مصرف‌کنندگان را تشخیص داده و منافع عمومی را به صورت کارا تر تخصیص دهند (مارتینز واز کوئز و مک‌ناب^{۱۴}، ۲۰۰۳).

از سوی دیگر، تمرکززدایی مالی بر انتقال مسئولیت‌ها از دولت مرکزی به دولت‌های محلی همراه با پاسخ‌گویی در آن‌ها دلالت دارد؛ از این‌رو، نه‌تنها برای دولت‌های محلی انگیزه‌ای ایجاد می‌شود که ترجیحات ساکنان مناطق

1. Lin and Liu

2. Akai and Sakata

3. Jin et al.

4. Zhang and Zou

5. Xie et al.

6. He

7. Sigman

8. De Mello

9. Hao and Wei

10. Bardhan and Mookherjee

11. Jiménez-Rubio

12. Rodríguez-Pose and Sandall

13. Díaz-Serrano and Rodríguez-Pose

14. Martínez Vazquez and Mc Nab

را در نظر بگیرند، بلکه با ایجاد نوآوری‌ها و زمینه‌های خلاقیت در تولید کالاها و خدمات عمومی، هزینه‌های تولید را کاهش و کیفیت آن‌ها را افزایش می‌دهند (اوتس، ۱۹۹۹).

از طرف دیگر، تمرکززدایی مالی همیشه منجر به پیامدهای مثبت نمی‌شود. تمرکززدایی مالی ممکن است حتی مانع بهبود رفاه اجتماعی از طریق رقابت بین دولت‌ها شود (ویلسون^۱، ۱۹۸۶؛ ویدسین^۲، ۱۹۸۹؛ کین و مرچند^۳، ۱۹۹۷؛ بیکوتسکی^۴، ۲۰۰۵؛ گریسوریو و پورتا^۵، ۲۰۱۵)؛ برای مثال، رقابت منطقه‌ای مالیات ممکن است به دلیل کمبود رفاه اجتماعی رخ دهد (ویلسون، ۱۹۸۶). اگر یک منطقه معین نرخ‌های مالیات مرکزی را افزایش دهد، پایه مالیات در آن منطقه جابه‌جا می‌شود. علاوه بر این، درآمدهای مالیاتی دیگر مناطق نیز افزایش می‌یابد. رقابت مالیات محلی باعث می‌شود، همه مناطق برای مسابقه به سمت نرخ پایین‌تر مالیات متمایل شوند، در نتیجه تعادل کمتری در نرخ مالیات ایجاد می‌شود. دولت‌های محلی مجزا، برای بیرونی کردن نرخ مالیات پایین‌تر در فرآیند تصمیم‌گیری موفق نمی‌شوند و این شکست خوردن منجر به از دست دادن رفاه اجتماعی می‌شود. علاوه بر این، تفاوت در ارائه کالاها و خدمات عمومی ممکن است منجر به سطوح پایین‌تر رضایت شود. به‌ویژه اگر دولت‌های محلی از محدودیت‌های ظرفیت یا از فقدان مقیاس اقتصادی رنج بکشند، پتانسیلی برای ارائه کارآمدتر کالاها و خدمات عمومی وجود نخواهد داشت. این پدیده منجر به از دست دادن رفاه اجتماعی می‌شود (دایز-سرانو و رودریگز-پوز، ۲۰۱۵).

۲-۲-۱ دیدگاه موافقان و مخالفان تمرکززدایی مالی

در کنار بسط و گسترش مطالعات نظری در زمینه تمرکززدایی در طی چندین دهه اخیر، مطالعات تجربی بسیاری توسط اقتصاددانان مختلف در کشورهای متفاوت نیز انجام گرفته است که در قالب این مطالعات (نظری و تجربی)، به منافع و هزینه‌ها و همچنین عوامل مؤثر بر پیشرفت تمرکززدایی در شرایط متفاوت اشاره شده است؛ به‌طور مثال، مطالعات تجربی «لین»^۶ (۲۰۰۶)، «فوکوساکو» و «ملو»^۷ (۲۰۱۰)، مهم‌ترین عامل توسعه برای کشورهای درحال توسعه را تمرکززدایی مالی تفسیر می‌کنند.

باتوجه به مطالعات انجام شده در زمینه تمرکززدایی و هزینه‌ها و فایده‌های مرتبط با آن‌ها در زیر به بخشی از هزینه‌ها و فایده‌های تمرکززدایی به‌طور خلاصه اشاره می‌شود:

الف) افزایش کارایی: یکی از مهم‌ترین منافع تمرکززدایی، افزایش کارایی است که بر پایه فرضیه گوناگونی و یا قضیه تمرکززدایی بنا نهاده شده است. بر این اساس، تولید سطوح یکسان کالاها و خدمات عمومی در همه محل‌ها به‌طور کلی ناکارا است؛ زیرا ترجیحات مصرف‌کنندگان برای یک کالا یا خدمت معین متفاوت است. از این‌رو، دولت‌های محلی با توجه به نزدیکی مردم هر منطقه نسبت به دولت مرکزی، بهتر می‌توانند سلاقی و

1. Wilson
 2. Wildasin
 3. Keen and Marchand
 4. Bucovetsky
 5. Grisorio and Prota
 6. Linn
 7. Fukasaku & Mlo.

خواسته‌های مصرف‌کنندگان را تشخیص داده و منابع عمومی را به صورت کارا تر تخصیص دهند (مارتینز-وزایوز و مک‌ناب^۱، ۲۰۰۳).

ب) کاهش عدم کارایی X : تمرکززدایی را می‌توان به عنوان محدودیتی روی رفتار دولت‌های بیشترکننده بودجه در نظر گرفت. درحالی‌که دولت‌ها به صورت یک بیشترکننده بودجه عمل می‌کنند، رقابت افقی و عمودی میان سطوح مختلف دولت، به توزیع بودجه آن‌ها انجامیده و بنابراین اندازه کلی بخش عمومی را محدود می‌کند؛ از این رو، تمرکززدایی می‌تواند از عرضه بیش از حد کالاها و خدمات عمومی جلوگیری کرده و به کاهش ناکارایی X در بخش عمومی بینجامد (برنان و بیچنان^۲، ۱۹۸۰).

ج) افزایش بهره‌وری: از آنجا که تمرکززدایی بر انتقال مسئولیت‌ها از دولت مرکزی به دولت محلی همراه با ایجاد پاسخ‌گویی در آن‌ها دلالت دارد؛ از این رو، نه تنها برای دولت‌های محلی انگیزه‌ای ایجاد می‌شود که ترجیحات ساکنان مناطق را در نظر بگیرند، بلکه سبب می‌شود که نوآوری‌ها و زمینه‌های ایجاد خلاقیت در تولید کالاها و خدمات عمومی در سطح مناطق به وجود آید، که در این زمینه تولید کالاها و خدمات عمومی، هزینه‌های تولید را کاهش و کیفیت آن‌ها را افزایش می‌دهد.

د) کاهش هزینه‌ها: تمرکززدایی سبب کاهش سلسله‌مراتب بوروکراتیک می‌شود. از آنجا که در نتیجه تمرکززدایی، اداره امور هر منطقه با توجه به امکانات آن منطقه انجام می‌گیرد، لذا هزینه‌های دولت مرکزی کاهش یافته و این به کارایی تولید و در نتیجه رشد اقتصادی بالاتر می‌انجامد.

ه) امکان کاهش رشوه و فساد مالی: چون به واسطه تمرکززدایی، پاسخ‌گویی سیاست‌مداران به مردم افزایش می‌یابد، به نظر می‌رسد تمرکززدایی به کاهش بروز رشوه و فساد مالی منجر خواهد شد. افزون بر موارد فوق، کاهش فشار سیاسی برای یک‌دست شدن جامعه و همچنین امکان کسب اطلاعات دقیق‌تر درباره مورد سیستم مالی دولت را می‌توان از دیگر منافع تمرکززدایی برشمرد.

در کنار منافع ناشی از تمرکززدایی، اجرای سیاست‌های تمرکززدایی هزینه‌هایی را نیز به دنبال دارد، که این هزینه‌ها می‌توانند یا ناشی از سطح تمرکززدایی که به سبب تشخیص نادرست سطح یا افراد در آن به وجود می‌آید، باشند و یا این که این هزینه‌ها، هزینه‌های ساختاری تمرکززدایی‌اند که به دلیل عدم انطباق ساختار تمرکززدایی با ساختارهای سیاست، اقتصادی و فرهنگی یک جامعه به وجود می‌آیند. به صورت گذرا و طبق نتایج مطالعات انجام گرفته، افزایش شکاف درآمدی، به خطر افتادن ثبات کلان اقتصادی، شکست بازار و ضعف کارایی تخصیص و محدودیت نیروی انسانی از پیامدهای منفی تمرکززدایی به‌شمار می‌رود.

لذا همان‌طور که عنوان شد، تمرکززدایی و اعمال سیاست‌های مربوط به آن دربردارنده منافع و هزینه‌هایی است که برای تصمیم‌گیری نهایی لازم است تا تحلیل هزینه-فایده از آن انجام گیرد و می‌توان گفت که تمرکززدایی در صورتی مناسب است که سبب افزایش رفاه شود (نقیبی و تنهایی دیلمقانی، ۱۳۹۶).

1. Martinez-Vazquez, J. and R. M. McNab

2. Brennan, G. and J., Buchanan

۲-۲. سرمایه اجتماعی

تا دهه ۱۹۹۰م. عمده نظریه های توسعه، دیدگاه هایی بالنسبه سطحی نگر و حتی متناقض درباره نقش روابط اجتماعی در توسعه اقتصادی داشتند و توصیه های سیاستی آنها چندان قابل استفاده نبود؛ البته این دیدگاه ها، در دهه ۱۹۷۰م. جای خود را به نظریه های وابستگی و نظام جهانی داد. این اعتقاد وجود داشت که روابط اجتماعی در بین نخبگان حقوقی و سیاسی، سازوکار اصلی استثمار توسط سرمایه داران است.

تا چند دهه اخیر، دانشمندان، رشد و توسعه اقتصادی یک کشور را مرهون منابع طبیعی می دانستند. پس از آن، با ظهور نئوکلاسیک ها، تشکیل سرمایه انسانی نیز مورد نظر قرار گرفت، اما کمتر به تعاملات اجتماعی و نقش ارزش ها و فرهنگ و به طور کلی، نهادهای رسمی و غیررسمی در اقتصاد توجه شد. با وجود آمدن مکتب نهادگرایان جدید به نقش نهادها و به خصوص سرمایه اجتماعی در رشد و توسعه اقتصادی توجه بیشتر شد. به طوری که بانک جهانی از این نوع سرمایه، به عنوان ثروت نامرئی یاد می کند. اگر روابط متقابل اجتماعی که فرهنگ، آداب و رسوم، هنجارها، نهادها، شبکه های اجتماعی و غیره در چگونگی تشکیل آن نقش دارند، در جهت مثبت رشد و تکامل یافته باشد، می تواند در تعاملات و مبادلات اقتصادی باعث کاهش هزینه های مبادلاتی و تأثیر بر سایر انواع سرمایه شود، و در نهایت بر رشد اقتصادی تأثیر گذار باشد.

سرمایه اجتماعی با تقویت سه عنصر اصلی: اعتماد، انسجام و مشارکت گروهی و در نتیجه با تسهیل عدم اطمینان در تعاملات پیچیده و کاهش نیاز به ضمانت های اجرایی، به وجود آوردن امکان مبادله آسان اطلاعات، افزایش مهارت های اجتماعی اعضا، بالا بردن درجه مشارکت در گروه ها و سازمان های مولد، بالا بردن انعطاف و افزایش تعاملات اجزاء اقتصادی و غیره، به بهبود وضعیت اقتصادی کمک شایانی می کند.

سرمایه اجتماعی یک مفهوم فرارشته ای است که به طور کلی بر روابط میان انسان ها تمرکز دارد. روابطی که در تمام لحظات زندگی روزمره و در طول عمر انسان ها، جریان داشته و رفتار و نگرش آنها را تحت تأثیر قرار می دهد. سرمایه اجتماعی را می توان این گونه تعریف کرد: در یک نظام اجتماعی، تقابل میان کنشگران، پایه و اساس نظام به شمار می رود. بر مبنای کنش های هدفمند، این تقابل در راستای تأمین اهداف نهایی کنشگران است. تقابل در مبادلات دائمی کالا و خدمات بین افراد و گروه ها در هر شکل ساده ای از یک جامعه دیده می شود و این، جامعه را از یک طرف در تولید هنجارهای مشترک، هویت مشترک، اعتماد و اطمینان و از طرف دیگر روابط اقتصادی قوی با یک دیگر متحد می سازد (استون^۱، ۲۰۰۱).

در این بین دیدگاه هایی همچون دیدگاه اجتماع گرایی نیز وجود داشتند که بر سودمندی و خودکفایی اجتماعات تأکید داشتند و جنبه های منفی تعهدات گروهی را دست کم می گرفتند و اهمیت روابط اجتماعی در ساختن نهادهای رسمی مؤثر و پاسخ گو را نادیده می انگاشتند؛ اما پس از زمانی که واژه سرمایه اجتماعی وارد مباحث اقتصادی شد، اقتصاددانان کوشیدند تا با تبیین روابط متقابل بین سرمایه اجتماعی و سایر متغیرهای کلان اقتصادی، نشان دهند که سرمایه اجتماعی و روابط مبتنی بر اعتماد، چگونه می تواند بر روی اقتصاد تأثیر بگذارد (مور^۲، ۱۹۹۷).

1. Stone
 2. Moore

بررسی سرمایه اجتماعی در اصل باید پیرامون کمکی باشد که این مفهوم به توسعه پایدار می‌کند. توسعه پایدار به‌عنوان فرآیندی تعریف می‌شود که نسل‌های آینده به‌طور سرانه از همان مقدار یا بیشتر از آن مقدار سرمایه که نسل فعلی از آن بهره می‌برد، برخوردار باشند. به‌طور معمول آن‌چه توسعه و رشد اقتصادی برپایه آن بنا شده، شامل سرمایه طبیعی، سرمایه فیزیکی یا تولیدی، و سرمایه انسانی است که به‌عنوان ثروت یک ملت شناخته می‌شود. ولی مسأله اینجاست که این سه نوع سرمایه، فقط بخشی از فرآیند رشد اقتصادی را تعیین می‌کنند؛ سرمایه اجتماعی همان حلقه مفقوده‌ای است که به رشد و توسعه اقتصادی نظم داده و تعامل بین انسان‌ها را در جهت ایجاد توسعه پایدار فراهم می‌کند.

«کلمن»^۱ (۱۹۸۸)، در تعریف خود سرمایه اجتماعی را مولد و امکان‌بخش دستیابی به خروجی‌های مطمئنی می‌داند که در غیاب آن ممکن نبود و «پاتنام»^۲ (۱۹۹۵)، سرمایه اجتماعی را به‌عنوان نوعی دارایی متعلق به گروه‌ها، جوامع، مناطق و یا حتی ملل به تصویر کشیده که هماهنگی و همکاری میان آنان در جهت رسیدن به منافع متقابل را تسهیل می‌کند. مهم‌ترین کارکرد و نتیجه سرمایه اجتماعی، اعتماد است. اعتماد، چرخ‌های زندگی اجتماعی را روغن کاری می‌کند. اعتماد، تمایل فرد است به قبول خطر در رفتار با دیگران و مبتنی است بر حسن اطمینانی که انتظار می‌رود دیگران به‌گونه‌ای مناسب به این رفتار پاسخ دهند. در نبود اعتماد، بسیاری از تضمین‌ها پرهزینه بوده و فرصت‌های بسیاری جهت همکاری‌های سودمند و متقابل از دست می‌رود (یحیی‌زاده‌فر و همکاران، ۱۳۹۳: ۷۶).

۳-۲. ارتباط تمرکززدایی مالی با سرمایه اجتماعی

همان‌طور که اشاره شد؛ سرمایه اجتماعی سنگ بنای جامعه مرفه و دولت کارآمد است و در سایه تقویت و انباشت این سرمایه ارزشمند است که جامعه می‌تواند از دستاوردهای توسعه و حکمرانی خوب بهره‌مند شود. از سوی دیگر، نظریه‌های تمرکززدایی مالی به‌عنوان ابزاری جهت افزایش کارایی و بهره‌وری بخش عمومی و گسترش رشد و توسعه متوازن منطقه‌ای مورد توجه قرار گرفته است. این افزایش کارایی می‌تواند منجر به جذب سرمایه‌گذاری خصوصی در دولت‌های محلی شده و زمینه را برای توسعه‌های درونزا و پایدار در مناطق محلی فراهم کند (خانزادی و حیدریان، ۱۳۹۷)؛ به‌عبارتی، نظریه‌های تمرکززدایی برای ایجاد و گسترش مشارکت مدیریت منطقه‌ای در روند تصمیم‌گیری‌های منطقه‌ای به‌منظور پی‌ریزی توسعه‌های درونزا و پایدار در مناطق محلی رو به گسترش است.

به‌طور کلی، با افزایش جمعیت شهری و بالا رفتن میزان مطالبات شهروندان، دولت‌های تمرکزگرا عملاً در پاسخ‌گویی به نیاز شهروندان دچار چالش شدند. نظریه‌پردازان به طرح دیدگاه‌های نظری به‌منظور تجدید ساختار در نظام اداره حکومت‌ها برآمدند و نظریه‌های تمرکززدایی بیش از سایرین توانست به تبیین ساختار قدرت، به‌ویژه در حکومت‌های محلی بپردازد. تمرکززدایی در ساختار قدرت و ایجاد ائتلاف میان سه نهاد قدرت، یعنی: دولت، جامعه مدنی و بخش خصوصی برای اداره امور نشان از وجود مجموعه‌ای از شبکه روابط مبتنی بر اعتماد دارد که این نهادها را قادر می‌سازد به‌صورت جمعی عمل نمایند. تمرکززدایی، سرمایه اجتماعی و حکمرانی بیانگر فرآیندی است که پاسخ‌گوی نیازها و مقتضیات جهان حاضر است. اندیشه تمرکززدایی و تکثرگرایی، تاریخی

1. Coleman

2. Putnam

طولانی در اندیشه اقتصادی و سیاسی دارد و ریشه های آن را می توان در نوشته های «رابرت دال» ملاحظه کرد. براساس دیدگاه وی، نهادهای یک جامعه بر سیاست های یک جامعه اثر معناداری خواهند داشت. به طور کلی، سه نوع رژیم اصلی در حکمرانی مشارکت دارند که عبارتند از: دولت، جامعه مدنی و بخش خصوصی و هر سه نوع رژیم نقش اساسی در توسعه پایدار خواهند داشت. از آنجا که هر کدام از این سه نوع رژیم، دارای ضعف ها و نقاط قوت هستند؛ هدف اصلی از حکمرانی خوب افزایش بالاترین میزان کنش متقابل میان این سه رژیم در جهت به حداقل رساندن نقاط قوت است. هر چه تعامل و ارتباط بین این سه بخش بیشتر باشد، مسیر جامعه در جهت رسیدن به توسعه هموارتر خواهد بود و هر چه که وابستگی، همبستگی و تعادل بین این سه بخش بیشتر شود، شرایط بهتری ایجاد خواهد شد. حکمرانی خوب دارای ویژگی های توافق گرا بودن، مساوات طلبی و فراگیر بودن، اثربخشی و کارایی، پاسخ گو بودن، قانون مداری، شفافیت، مشارکت و مسئول بودن است (اکبری، ۱۳۹۳). براساس دیدگاه تمرکززدایی، دولت های مرکزی برای افزایش کارایی حکمرانی، می توانند بخشی از وظایف را به دولت های محلی تفویض نمایند. این موضوع منجر به افزایش مشارکت و اعتماد در جوامع محلی خواهد شد.

ارتباط بین تمرکززدایی مالی و سرمایه اجتماعی را می توان در کانال های متعددی تعریف نمود که عبارتند از:

- یکی از عوامل مؤثر بر شکل گیری سرمایه اجتماعی و انسانی، اعتماد است. با افزایش اعتماد، سطح بدبینی به دولت و به دنبال آن هزینه تمرکززدایی و کنترل متقابل دولت و ملت کاهش می یابد (اوسلانر، ۲۰۰۲).
- تطابق بهتر بین عرضه کالاهای عمومی و خدمات و تقاضاهای محلی نیاز به اطلاعات در مورد ترجیحات و نیازهای محلی دارد. این اطلاعات را می توان ارزان تر و دقیق تر توسط دولت های محلی استخراج کرد؛ این بدین دلیل است که دولت های محلی به مردم نزدیک تر و نسبت به مشکلات محلی حساس تر هستند و به نیازهای آن ها پاسخ می دهند (فبتیه و همکاران، ۲۰۲۲).
- سیاست تمرکززدایی مالی با افزایش حق اظهار نظر و پاسخ گویی باعث تقویت نظام مشارکتی می شود همچنین افراد جامعه در تصمیم گیری و فرآیند حل مشکلات فعال تر شرکت می کنند و دولت های محلی حمایت بیشتری برای فعالیتهای مشارکتی در سطح جامعه مدنی فراهم می آورند، به این ترتیب تمرکززدایی مالی با افزایش اعتماد، پیوندهای اجتماعی و همکاری موجب تقویت سرمایه اجتماعی می شود (دی ملو، ۲۰۰۴).
- در تمرکززدایی، هدف، انتقال مسئولیت به مقامات و دولت های محلی است؛ بنابراین، مقامات محلی باید شرایطی را فراهم کنند تا باور و اعتماد بین مردم حفظ شود؛ در نتیجه اگر شرایط مطلوب برای تمرکززدایی ایجاد شود به دنبال آن اعتماد بین ملت نیز تقویت می شود و بالعکس اگر مقامات محلی و مسئولین زمینه لازم را برای ایجاد اعتماد که از مؤلفه های سرمایه اجتماعی است فراهم نکنند به دنبال آن سرمایه اجتماعی دچار فرسایش خواهد شد.

۳. پیشینه پژوهش

با توجه به گستردگی مفهوم سرمایه اجتماعی و تمرکززدایی در ادبیات اقتصادی، مطالعات متعددی در حوزه سرمایه اجتماعی و تمرکززدایی انجام گرفته و در این قسمت تلاش شده است مطالعات نزدیک تر به موضوع این مطالعه ارائه گردد.

۳-۱. مطالعات خارجی

«امیرین سرور» و همکاران (۲۰۲۲)، در مطالعه‌ای به ارزیابی اثرات تمرکززدایی مالی بر کارایی بخش آموزش در ایالات پاکستان با استفاده از تحلیل مرز تصادفی پرداخته‌اند. نتایج این مطالعه نشان می‌دهد که اثر تمرکززدایی درآمدی بر کارایی بخش آموزش مثبت است و کارایی ارائه خدمات عمومی را در بخش آموزش افزایش می‌دهد. «سو دین تانه» و «نگوین تان هونگ» (۲۰۲۲)، در مطالعه‌ای به بررسی تمرکززدایی مالی، رشد اقتصادی و توسعه انسانی، با استفاده از داده‌های تابلویی برای ۱۸ کشور پرداخته‌اند. نتایج این مطالعه حاکی از وجود یک رابطه مثبت بین تمرکززدایی مالی و رشد اقتصادی و همچنین توسعه انسانی در کشورهای مورد بررسی، است. «فبتیه» و همکاران (۲۰۱۹)، در مطالعه‌ای به بررسی اثر تمرکززدایی مالی بر سرمایه اجتماعی در اندونزی و با استفاده از الگوی لاجیت پرداخته‌اند. نتایج این مطالعه نشان می‌دهد که رابطه مثبتی بین تمرکززدایی مالی و اعتماد به دولت وجود دارد و تمرکززدایی مالی می‌تواند تأثیر مثبتی بر جامعه داشته باشد.

«بوجانیک» (۲۰۱۶)، در مطالعه‌ای به بررسی اثر تمرکززدایی مالی بر رشد اقتصادی، تورم و توزیع درآمد در ۱۱ کشور قاره آمریکا پرداخته است. یافته‌های این پژوهش برای کل نمونه نشان می‌دهد که تمرکززدایی درآمد موجب کاهش نرخ تورم و کاهش نرخ رشد اقتصادی می‌گردد. در مقابل تمرکززدایی مخارج نرخ رشد اقتصادی و تورم را افزایش می‌دهد و همچنین یافته‌های این پژوهش نشان‌دهنده اثر منفی هر دو شاخص تمرکززدایی درآمدی و مخارج بر توزیع درآمد است.

«عمران حنیف» و «عمران شریف‌چووری» (۲۰۱۵) در مقاله‌ای به بررسی پیوندهای متقابل تمرکززدایی مالی و سرمایه‌گذاری عمومی در پاکستان با استفاده از الگوی هم‌انباشتگی یوهانسون پرداخته‌اند؛ نتایج این مطالعه نشان می‌دهد که در بلندمدت استقلال مالی در سطوح پایین تر دولت‌ها (دولت‌های محلی) ممکن است به بهبود وضعیت مالیات کمک کند.

۳-۲. مطالعات داخلی

«احمدی» و «علی‌خانی گرگانی» (۱۴۰۰)، در مطالعه‌ای به بررسی تمرکززدایی مالی تعادل عمودی و توسعه منطقه‌ای در ایران و با استفاده از معادلات همزمان و روش حداقل مربعات دو مرحله‌ای با جزء خطا، پرداخته‌اند. نتایج این مطالعه نشان می‌دهد که تأثیر متغیر تمرکززدایی تعادل عمودی بر شاخص توسعه منطقه‌ای منفی و معنادار است؛ بدین معنا که اگر استان‌ها براساس درآمد خود هزینه کنند، کاهش کمی در توسعه استانی دارد؛ به دلیل آن که استان‌ها در تعیین ضرائب و پایه‌های مالیاتی، نقش کمتری دارند و استان‌های کمتر توسعه‌یافته، توانایی در کسب درآمد کافی برای پوشش دادن اعتبارات استانی خود را ندارند.

«خانزادی» و همکاران (۱۴۰۰)، در مطالعه‌ای به بررسی اثرات تمرکززدایی مالی بر سطح رفاه اجتماعی در استان‌های ایران با رویکرد گشتاورهای تعمیم‌یافته، پرداخته‌اند؛ نتایج این مطالعه نشان می‌دهد که، نتایج برآورد

مدل، دال بر رابطه مستقیم بین تمرکززدایی درآمدی و هزینه‌ای با رفاه اجتماعی است، ولی با افزایش بیشتر تمرکززدایی، این رابطه منفی شده است و این موضوع دال بر عدم ثبات وضعیت مالی در بهبود رفاه اجتماعی می‌باشد و باعث شده است با افزایش بیشتر تمرکززدایی، این رابطه منفی شود؛ لذا صرف افزایش تمرکززدایی، رفاه را افزایش نمی‌دهد، بلکه ابتدا بایستی زیربنای لازم برای واگذاری امور به استان‌ها و قدرت خودگردانی استان‌ها مورد ارزیابی قرار گیرد، سپس با استقلال در امور مالی، انتظار محقق شدن و بهبود رفاه اجتماعی در استان‌ها را داشت.

خانزادی و همکاران (۱۳۹۷)، به بررسی اثرات تمرکززدایی مالی بر جذب سرمایه‌گذاری خصوصی در استان‌های ایران پرداخته‌اند و با استفاده از روش گشتاورهای تعمیم یافته به این نتیجه رسیده‌اند که بین شاخص‌های تمرکززدایی مالی و سرمایه‌گذاری خصوصی رابطه غیرخطی وجود دارد؛ به طوری که این رابطه برای تمرکززدایی درآمدی به شکل U شکل و برای تمرکززدایی هزینه‌ای به شکل U معکوس است.

«باجلان» و همکاران (۱۳۹۵)، در بررسی اثرات غیرخطی تمرکززدایی مالی بر تورم در ایران با استفاده از آمار و اطلاعات مربوط به ۳۰ استان کشور برای دوره زمانی ۱۳۹۱-۱۳۸۴ و الگوی رگرسیون انتقال هموار تابلویی را مورد استفاده قرار دادند؛ نتایج این پژوهش آن‌ها نشان داد که اثر تمرکززدایی مالی بر تورم نامتقارن است و به سطوح تمرکززدایی مالی بستگی دارد، به طوری که با افزایش سطح تمرکززدایی مالی نرخ تورم ابتدا کاهش و سپس افزایش می‌یابد.

«فرزانه» و «مضانی» (۱۳۹۱)، به بررسی رابطه سرمایه اجتماعی و توسعه شهری مطالعه موردی: قائمشهر پرداخته‌اند با استفاده از تحقیق پیمایشی و ابزار جمع‌آوری شده از پرسشنامه که انجام شده و برای تجزیه و تحلیل آن از نرم افزار Spss و همچنین از آزمون همبستگی پیرسون استفاده کرده‌اند که نتایج نشان داده که بین مؤلفه‌های متغیر مستقل سرمایه اجتماعی با متغیر وابسته توسعه شهری رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد.

«زاهدی» و همکاران (۱۳۸۷)، به بررسی رابطه فقر و سرمایه اجتماعی پرداخته‌اند روش تحقیق این پژوهش از نوع پیمایشی بوده است که در این پژوهش از پرسشنامه برای گردآوری اطلاعات استفاده شده که با استفاده از فرمول کوکران تعداد ۳۱۱ خانوار تحت پوشش کمیته امداد شهرستان قزوین به صورت تصادفی انتخاب شده در کنار یک نمونه ۵۰ خانواری از خانوارهای مرفه که نتایج نشان داده که فقر تأثیر منفی بر سرمایه اجتماعی باقی می‌گذارد.

«فرزین‌وش» و «غفاری‌فرد» (۱۳۸۵)، در مطالعه‌ای به بررسی تأثیر تمرکززدایی مالی بر رشد و ثبات اقتصادی در ایران، پرداخته‌اند. نتایج این مطالعه نشان می‌دهد که تمرکززدایی مالی (نسبت بودجه استان‌ها به بودجه عمومی کشور) در بلندمدت و کوتاه‌مدت به طور مستقیم نرخ رشد اقتصادی را افزایش می‌دهد؛ به طوری که یک درصد افزایش در تمرکززدایی مالی نرخ رشد اقتصادی ۰.۰۵٪ افزایش پیدا می‌کند. همچنین تمرکززدایی مالی از طریق تأثیر مثبت بر ثبات کلان اقتصادی به طور غیرمستقیم رشد اقتصادی را تحت تأثیر قرار می‌دهد.

با بررسی مطالعات انجام شده داخلی در حوزه تمرکززدایی مالی و سرمایه اجتماعی، مشاهده می‌شود که مطالعه‌ای که مستقیماً به بررسی ارتباط بین این دو متغیر اقتصادی پرداخته باشد؛ موجود نیست و در این مطالعه تلاش شده است تا این موضوع مورد بررسی قرار بگیرد.

۴. معرفی الگو و متغیرها

الگوی نهایی استخراج شده جهت برآورد تأثیر تمرکززدایی مالی بر روی سرمایه اجتماعی به صورت رابطه (۱) ارائه می‌گردد. شایان ذکر است که این الگو با توجه به عوامل اثرگذار بر سرمایه اجتماعی که در مطالعات دیگر ارائه شده‌اند؛ استخراج شده است.

$$SC_{it} = \alpha_i + \beta_1 Fd_{it} + \beta_2 Inf_{it} + \beta_3 Pci_{it} + \beta_4 Epr_{it} + \beta_5 Bat_{it} + u_{it} \quad (1)$$

که در این رابطه SC به‌عنوان سرمایه اجتماعی تابعی است از:

Fd = شاخص تمرکززدایی مالی که در قالب تمرکززدایی درآمدی و هزینه‌ای در الگو لحاظ شده است.

Inf = نرخ تورم

Epr = نرخ مشارکت اقتصادی

Pci = درآمد سرانه

Bat = شاخص فضای کسب و کار

u_{it} = جز اخلاص و α_i پارامتر ثابت است.

شایان ذکر است که داده‌های موردنیاز از سالنامه آماری مرکز آمار، اتاق بازرگانی، صنایع و معادن، وزارت اقتصاد و امور دارایی و همچنین پایگاه اطلاعاتی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران جمع‌آوری شده و دوره مورد بررسی از سال ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۸ است.

در ادامه، توضیحاتی در رابطه با نحوه محاسبه متغیرهای مورداستفاده در الگوی (۱) داده خواهد شد.

SC_t : شاخص سرمایه اجتماعی که با استفاده از متغیرهای جدول (۱) و به روش تحلیل مؤلفه‌های اصلی^۱ (PCA) وزن‌دهی و محاسبه شده‌اند. لازم به ذکر است که در محاسبه سرمایه اجتماعی برای استان‌ها، از متغیرهایی استفاده شده است که نشان‌دهنده سه مؤلفه اصلی سرمایه اجتماعی یعنی، اعتماد، انسجام و مشارکت اقتصادی باشند و همچنین، داده‌های آن‌ها نیز برای استان‌ها در طول دوره زمانی مورد بررسی در دسترس باشند. شایان ذکر است که داده‌های مورداستفاده در این بخش از سالنامه‌های آماری منتشر شده برای استان‌های کشور استخراج شده‌اند.

جدول ۱: متغیرهای شاخص سرمایه اجتماعی

Tab. 1: Social Capital Index variables

متغیر	نماد
معکوس سرانه قتل عمد	به‌عنوان نمادی برای انحراف اجتماعی و عدم وجود اعتماد عمومی در جامعه
معکوس سرانه ایراد ضرب و جرح	به‌عنوان نمادی برای انحراف اجتماعی و عدم وجود اعتماد عمومی در جامعه
معکوس سرانه ایجاد تخریب	به‌عنوان نمادی برای انحراف اجتماعی و عدم وجود اعتماد عمومی در جامعه
معکوس سرانه اعمال منافی عفت	به‌عنوان نمادی برای انحراف اجتماعی و عدم وجود اعتماد عمومی در جامعه
معکوس سرانه اختلاس و ارتشاء	به‌عنوان نمادی برای اعتماد در سطح میانی، اعتماد در معاملات و دارای تأثیر مستقیم بر جامعه
معکوس سرانه سرقت	به‌عنوان نمادی برای انحراف اجتماعی و عدم وجود اعتماد عمومی در جامعه
معکوس سرانه تصرف عدوانی و مزاحمت	به‌عنوان نمادی برای انحراف اجتماعی و عدم وجود اعتماد عمومی در جامعه
معکوس سرانه صدور چک بلامحل	به‌عنوان نمادی برای عدم اعتماد در معامله
معکوس سرانه طلاق	به‌عنوان نمادی برای مقدار عمق اعتماد در خانواده

¹. Principal Component Analysis

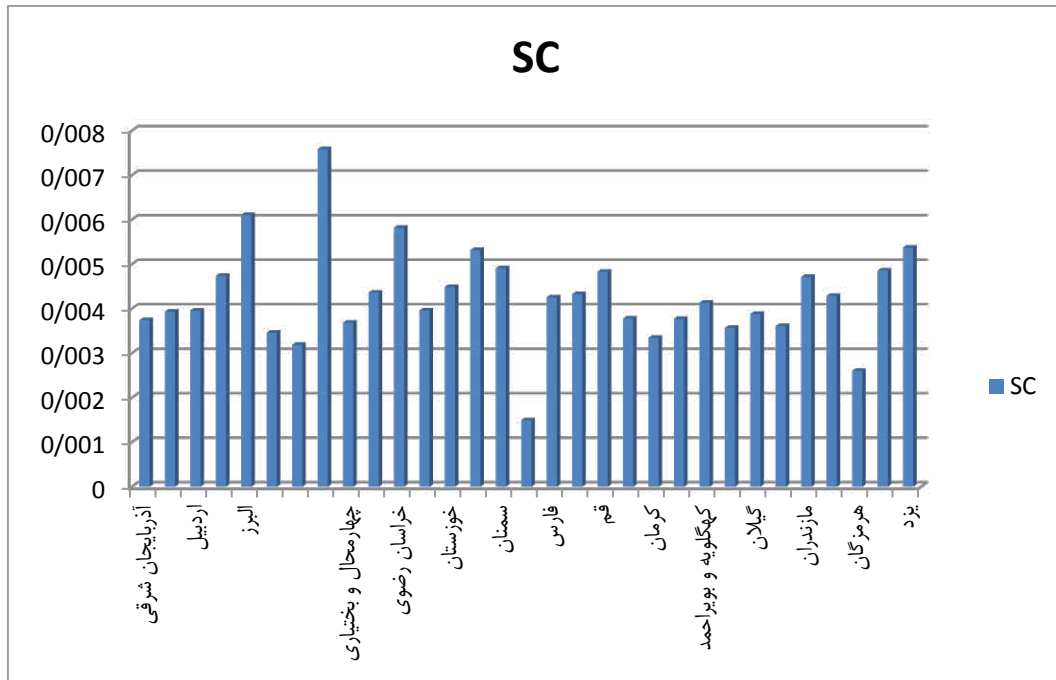
سرنانه تماشاگران فیلم در سینما	به عنوان نمادی برای مشارکت از بعد فرهنگی
سرنانه اعضا کتابخانه	به عنوان نمادی برای مشارکت اجتماعی و دسترسی به اطلاعات
سرنانه مراجعه به کتابخانه	به عنوان نمادی برای عمق مشارکت
نسبت درآمدهای مالیاتی از کل درآمدهای عمومی کشور	به عنوان نمادی برای اعتماد به دولت و مشارکت اجتماعی

(منبع: مهرگان و همکاران، ۱۳۹۱).

Fd: تمرکززدایی مالی که شامل تمرکززدایی مالی درآمد و تمرکززدایی مالی مخارج است. تمرکززدایی مالی درآمد: نسبت درآمدهای هر استان به کل کشور، درصد درآمدهای هر استان به صورت مجموع کل دریافتی ها شامل درآمدهای مالیاتی، مالیات های مستقیم و غیرمستقیم به عنوان درآمدهای استانی و دریافتی های انتقالی از دولت مرکزی به عنوان درآمدهای ملی. مستخرج از فصل بودجه سالنامه های آماری استان ها. تمرکززدایی مالی مخارج: نسبت مخارج هر استان به کل کشور، درصد مخارج هر استان به صورت مجموع کل پرداختی های هر استان شامل اعتبارات هزینه ای و سرمایه ای، مستخرج از فصل بودجه سالنامه های آماری استان ها *Bat* شاخص فضای کسب و کار: اطلاعات مربوط به شاخص فضای کسب و کار از گزارش های مربوط به فضای کسب و کار استان ها که توسط اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی، منتشر می شود؛ استخراج شده است.

Pci درآمد سرانه: داده های درآمد سرانه در این مطالعه بر حسب میلیارد ریال است و برای محاسبه آن، تولید ناخالص داخلی حقیقی هر استان را به جمعیت آن استان تقسیم کرده و درآمد سرانه به دست آمده است. در کشور ایران برای سنجش وضعیت تولید در استان ها، ارزش افزوده حاصل از نفت را حذف کرده و درآمد سرانه بدون نفت را محاسبه می کنند. داده های مربوط به این متغیر از پایگاه داده های مرکز آمار و سالنامه های آماری استخراج شده است.

شاید ذکر است که با توجه به مقیاس متغیرهای مورد استفاده در مدل (۱)، فقط متغیر درآمد سرانه به صورت لگاریتمی بوده و سایر متغیرها بدون تغییر در مدل لحاظ شده اند. در نمودار (۱)، متوسط شاخص سرمایه اجتماعی محاسبه شده برای استان های ایران در طول دوره زمانی مورد بررسی ارائه شده است.

نمودار ۱: متوسط شاخص سرمایه اجتماعی محاسبه شده برای استان‌های کشور طی دوره زمانی یافته‌های (منبع: تحقیق).

Diag. 1: The average social capital index calculated for the provinces

همچنین، در جدول (۲)، مقادیر متوسط محاسبه شده شاخص سرمایه اجتماعی برای استان‌های ایران ارائه شده است.

جدول ۲: مقادیر متوسط محاسبه شده شاخص سرمایه اجتماعی برای استان‌های ایران

Tab. 2: The average social capital index calculated for the provinces

استان	شاخص سرمایه اجتماعی	استان	شاخص سرمایه اجتماعی
آذربایجان شرقی	0.3741826	فارس	0.4254325
آذربایجان غربی	0.393402	قزوین	0.4325509
اردبیل	0.3958742	قم	0.483162
اصفهان	0.4736054	کردستان	0.3779108
البرز	0.6106487	کرمان	0.3346961
ایلام	0.3461343	کرمانشاه	0.3772639
بوشهر	0.3189981	کهگیلویه و بویر احمد	0.4133016
تهران	0.7584702	گلستان	0.3570287
چهارمحال بختیاری	0.3684851	گیلان	0.3883407
خراسان جنوبی	0.4359575	لرستان	0.3611445
خراسان رضوی	0.5819445	مازندران	0.4713887
خراسان شمالی	0.3960974	مرکزی	0.4288765
خوزستان	0.4488544	هرمزگان	0.2601885
زنجان	0.5318189	همدان	0.4855906

0.5372015	یزد	0.4910931	سمنان
		0.149209	سیستان و بلوچستان

منبع: یافته‌های تحقیق.

۵. برآورد الگوها

قبل از برآورد مدل‌ها، لازم است که آزمون‌های وابستگی مقطعی و مانایی متغیرها مورد بررسی قرار بگیرند. آزمون وابستگی مقطعی از این نظر مهم است که بر اساس آن می‌توان آزمون ریشه واحد را انتخاب کرد. نتایج آزمون همبستگی مقطعی در جدول (۳) ارائه شده است.

جدول ۳: نتایج آزمون همبستگی مقطعی

Tab. 3: Cross-sectional correlation test results

نتیجه	احتمال آماره	آماره	نوع آزمون
وجود همبستگی مقطعی	۰.۰۰۰۰	۷.۵۴۹	همبستگی مقطعی در مدل اول
وجود همبستگی مقطعی	۰.۰۰۰	۷.۹۴۰	همبستگی مقطعی در مدل دوم

منبع: محاسبات تحقیق.

با توجه به نتایج جدول (۳)، مشاهده می‌شود که در هر دو مدل، وجود همبستگی مقطعی تأیید خواهد شد؛ بنابراین با توجه به وجود همبستگی مقطعی، برای بررسی مانایی متغیرها از آزمون پسران (۲۰۰۳)، که در آن وابستگی مقطعی در نظر گرفته شده است، استفاده می‌شود. این آزمون به آزمون CADF یا CIPS مشهور است. نتایج این آزمون در جدول (۴)، ارائه شده است.

جدول ۴: نتایج آزمون مانایی پسران

Tab. 4: Pesaran Stationary Test Results

نام متغیر	نتیجه
سرمایه اجتماعی	$I(1)$
تمرکززدایی درآمدی	$I(1)$
تمرکززدایی هزینه‌ای	$I(1)$
تورم	$I(1)$
درآمد سرانه	$I(0)$
نرخ مشارکت اقتصادی	$I(1)$
فضای کسب و کار	$I(0)$

منبع: محاسبات تحقیق.

همان‌طور که نتایج جدول (۴) مشاهده می‌شود؛ متغیرهای درآمد سرانه و شاخص فضای کسب و کار در سطح مانا هستند و متغیرهای سرمایه اجتماعی، تمرکززدایی درآمدی، تمرکززدایی هزینه‌ای، تورم و نرخ مشارکت

اقتصادی با یکبار تفاضل گیری مانا شده‌اند. با توجه به این موضوع و جهت اجتناب از بروز رگرسیون کاذب، باید این موضوع بررسی شود که آیا متغیرهای مدل‌ها رابطه بلندمدت با یکدیگر دارند یا خیر. برای بررسی این موضوع و با توجه به وجود وابستگی مقطعی، از آزمون همجمعی «وسترلوند» و «اجرتون»^۱ (۲۰۰۷) استفاده شده است. نتایج این آزمون برای هر دو مدل، در جدول (۵) ارائه شده است.

جدول ۵: آزمون همجمعی برای مدل‌های اول و دوم

Tab. 5: Co-Integration Test results for first and Second Model

مدل دوم				مدل اول			
مقدار احتمال	مقدار Z	مقدار	آماره	مقدار احتمال	مقدار Z	مقدار	آماره
۰/۰۰۰	-۶/۱۶	-۳/۰۱۵	G_t	۰/۰۰۱	-۳/۱۸	-۲/۵۱۵	G_t
۰/۰۰۰	-۸/۳	-۱۲/۲۴۵	G_a	۰/۰۴۹	-۱/۶۴	-۹/۴۵۲	G_a
۰/۰۰۰	-۴/۵۸۹	-۱۰/۰۳۷	P_t	۰/۰۱۷	-۲/۱۱۴	-۶/۶۸۰	P_t
۰/۰۰۰	-۱۰/۳۶۷	-۱۴/۵۲۱	P_a	۰/۰۰۲	-۲/۹۲۳	-۷/۳۲	P_a

منبع: یافته‌های تحقیق

با توجه به نتایج جدول (۵)، در هر دو مدل همجمعی متغیرها پذیرفته شده و نتایج قابل اعتماد هستند. پس از اطمینان از کاذب نبودن نتایج مدل‌ها، به انتخاب مدل مناسب جهت تخمین پرداخته می‌شود. با توجه به ساختار داده‌ها از الگوی داده‌های تابلویی و الگوی تعمیم یافته میانگین گروه‌ها (AMG^2) جهت برآورد مدل‌ها استفاده شده است. در مدل اول از تمرکززدایی مالی درآمدی و در مدل دوم از تمرکززدایی مالی مخارج به‌عنوان متغیر مستقل در کنار سایر متغیرها استفاده شده است. نتایج مربوط به آزمون‌های لیمر و هاسمن برای این دو مدل، در جدول (۶)، ارائه شده است.

جدول ۶: آزمون‌های تشخیصی مدل

Tab. 6: Model diagnostic tests

مدل اول			
نتیجه	احتمال آماره	آماره	نوع آزمون
استفاده از داده‌های پانل	۰/۰۰۰۰	۴/۲۲	F لیمر
استفاده از اثرات تصادفی	۰/۲۵۳۲	۴/۰۸	هاسمن
عدم وجود خودهمبستگی سریالی	۰/۳۰۶۳	۱/۰۸۳	خودهمبستگی سریالی
مدل دوم			
نتیجه	احتمال آماره	آماره	نوع آزمون
استفاده از داده‌های پانل	۰/۰۰۰۰	۶/۱۲	F لیمر
استفاده از اثرات تصادفی	۰/۲۲۱۸	۴/۴۰	هاسمن

1. Westerlund and Edgerton (2007)

2. Augmented Mean Group (AMG)

خودهمبستگی سریالی	۰.۹۳۶۰	۰.۰۰۰۷	وجود خودهمبستگی سریالی
-------------------	--------	--------	------------------------

منبع: یافته‌های تحقیق.

نتایج مربوط به برآورد مدل اول در جدول (۷) ارائه شده است.

جدول ۷: نتایج برآورد مدل اول

Tab. 7: First Model estimation Result

نام متغیر	مقدار ضریب	آماره	احتمال
ضریب ثابت	$-1/0.12 * E-3$	۱.۱۸	۰.۲۵۷
تمرکززدایی درآمدی	$3/18 * E-5$	۶/۴۲	۰.۰۰۰
تورم	$-2/32 * E-5$	-۴/۸۲	۰.۰۰۰
درآمد سرانه	$2/98 * E-4$	۱/۷۲	۰.۰۹۸
نرخ مشارکت اقتصادی	$9/32 * E-5$	۴/۱۲	۰.۰۰۰
فضای کسب و کار	$-2/543 * E-4$	-۳/۸۳	۰.۰۰۱

منبع: محاسبات تحقیق.

براساس نتایج جدول (۷)، تمرکززدایی مالی درآمدی اثری مثبت بر روی سرمایه اجتماعی دارد و این اثر به لحاظ آماری معنادار است. به عبارتی، براساس نتیجه برآورد مدل، تمرکززدایی مالی درآمدی، به عنوان تقویت کننده سرمایه اجتماعی تلقی می شود و از آن جایی که دولت‌های محلی به مردم نزدیک تر هستند؛ از این رو اطلاعات در مورد ترجیحات و نیازهای محلی با هزینه کمتر و علاوه بر این مسئولیت پذیری و شفافیت در سیاست گذاری را می توان با نزدیک کردن تخصیص هزینه‌ها به درآمد افزایش داد.

همچنین، اثر متغیر تورم بر سرمایه اجتماعی منفی است و با افزایش نرخ تورم در استان‌ها، سرمایه اجتماعی کاهش پیدا کرده است. این نتیجه با نظریه‌های اقتصادی مطابقت دارد؛ زیرا که افزایش نرخ تورم منجر به تخریب ساختارهای اقتصادی و اعتماد عوامل اقتصادی به یکدیگر خواهد شد که نتیجه کاهش این اعتماد فرسایش سرمایه اجتماعی می‌باشد.

همچنین، متغیرهای درآمد سرانه و نرخ مشارکت اقتصادی، اثری مثبت بر روی سرمایه اجتماعی دارند. این نتیجه با واقعیت سازگار است؛ زیرا هر چه قدر وضعیت اقتصادی در یک جامعه بهبود پیدا کند می‌تواند منجر به افزایش اعتماد، مشارکت و انسجام بین عوامل اقتصادی گردد و نتیجه این تعاملات ارتقای وضعیت سرمایه اجتماعی در یک جامعه می‌باشد.

نتایج برآورد مدل دوم در جدول (۸) ارائه شده است.

جدول ۸: نتایج برآورد مدل دوم

Tab. 8: Second Model estimation Result

نام متغیر	مقدار ضریب	آماره	احتمال
ضریب ثابت	$3-E-123*4/0$	۴/۸۱	۰/۰۰۰
تمرکززدایی هزینه‌ای	$5-E-03*6/0$	۱/۷۸	۰/۰۷۶
نرخ تورم	$5-E-12*2/0$	-۴/۸۵	۰/۰۰۰
درآمد سرانه	$5-E-42*3/4$	۰/۵۲	۰/۷۵۲
نرخ مشارکت اقتصادی	$5-E-12*4/1$	۱/۸۵	۰/۰۸۲
فضای کسب و کار	$4-E-918*1/9$	-۳/۴۳	۰/۰۰۰

منبع: محاسبات تحقیق.

نتایج برآورد مدل دوم هم مشابه نتایج مدل اول است و نشان‌دهنده وجود یک رابطه مثبت بین تمرکززدایی مالی مخارج و سرمایه اجتماعی است. به عبارتی، نتایج مربوط به تخمین مدل‌ها نشان‌دهنده این موضوع است که تمرکززدایی مالی به صورت درآمدی و مخارج می‌تواند نقش دولت‌های محلی را در تصمیم‌گیری‌ها برجسته نماید. هر چه قدر دولت‌های محلی بتوانند در تصمیمات اقتصادی استان نقش پررنگ‌تری داشته باشند؛ می‌توانند اعتماد افراد جامعه را نسبت به تصمیمات خود افزایش داده و مشارکت اقتصادی و اجتماعی را افزایش دهند که نتیجه آن افزایش سرمایه اجتماعی است.

۶. نتیجه‌گیری

در چارچوب اقتصاد نهادگرا، یکی از مهم‌ترین متغیرهای اثرگذار بر رشد و توسعه اقتصادی، مقادیر شاخص‌های مربوط به نهادهای اجتماعی و اقتصادی سیستم می‌باشد. در کشورهای درحال توسعه‌ای همچون ایران، این امر زمانی مهم‌تر می‌شود که افزایش سرمایه اجتماعی می‌تواند به‌عنوان زیربنا و بستری برای بهبود بهره‌وری عوامل تولید، بهبود عدالت و توزیع درآمد بوده و باعث بهبود محیط کسب‌وکار و افزایش تولید نهایی کار و سرمایه گردد. از سوی دیگر، تمرکززدایی سیاستی است که در آن دولت مرکزی اختیار تصمیم‌گیری را به نهادهای محلی واگذار می‌کند. یکی از خصوصیات این نهاد غیرمتمرکز، استقلال نسبی آن از دولت مرکزی در یک یا چند بُعد خاص است. تمرکززدایی موجب تسهیل و تسریع در تصمیم‌گیری‌ها و افزایش رقابت بین دولت‌های محلی می‌شود، توسعه منطقه‌ای به‌همراه می‌آورد و با نزدیک کردن دولت به مردم، موجب افزایش شفافیت و پاسخ‌گویی می‌شود. با توجه به اهمیت و نقش سرمایه اجتماعی در پیشبرد اهداف کشور و همچنین تأثیر تمرکززدایی مالی بر روی سرمایه اجتماعی، هدف از این مطالعه بررسی تأثیر تمرکززدایی مالی بر روی سرمایه اجتماعی در استان‌های ایران در بازه زمانی ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۸، با استفاده از روش داده‌های تابلویی بوده است. بر این اساس، از دو متغیر تمرکززدایی مالی درآمدی و تمرکززدایی مالی مخارج به‌عنوان متغیرهای مستقل در دو مدل مجزا، جهت بررسی اثرات تمرکززدایی بر سرمایه اجتماعی، استفاده شده است.

نتایج حاصل از برآورد مدل نشان می‌دهد که سرمایه اجتماعی با تمرکززدایی مالی درآمدی، تمرکززدایی مالی مخارج، درآمد سرانه و نرخ مشارکت اقتصادی رابطه مثبت و معناداری دارد و با متغیرهای تورم و فضای کسب و کار رابطه منفی دارد.

بنابراین با توجه به نتایج پیشنهاد می‌شود که:

- با توجه به ارتباط مثبت بین تمرکززدایی و سرمایه اجتماعی در استان‌های کشور پیشنهاد می‌شود اختیارات بیشتری درخصوص تصمیم‌گیری‌های اقتصادی و اجتماعی و تخصیص بودجه به استان‌ها داده شود و لزوم توجه به تقویت دولت‌های محلی اهمیت پیدا می‌کند. هر چه قدر دولت‌های محلی بتوانند در تصمیمات اقتصادی استان نقش پررنگ‌تری داشته باشند؛ می‌توانند اعتماد افراد جامعه را نسبت به تصمیمات خود افزایش داده و مشارکت اقتصادی و اجتماعی را افزایش دهند که نتیجه آن افزایش سرمایه اجتماعی است.
- دولت‌های محلی و برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران اقتصادی در سیاست‌گذاری‌ها و تصمیم‌سازی‌ها به نقش و مشارکت افراد در فعالیت‌های اقتصادی در جهت افزایش سرمایه اجتماعی توجه نمایند و سیاست‌هایی را اتخاذ نمایند که منجر به افزایش مشارکت اقتصادی افراد شود.
- در سطح کلان، دولت مرکزی و محلی می‌توانند با مشارکت دادن عملی هرچه بیشتر مردم در تصمیم‌گیری‌ها، تقویت و تشویق نهادهای مردمی، وضع قوانین و مجازات‌های سنگین برای عوامل فساد و اختلاس، ایجاد قوانین کارا و باثبات، اعتماد عمومی را در مردم به وجود آورده و موجب بهبود سرمایه اجتماعی در کشور و در استان‌ها شود.
- ایجاد و تقویت فرآیندهای مشارکتی در تصمیم‌گیری‌های مؤثر بر زندگی عامه در سطح محلی.
- شفافیت در افشای اطلاعات مربوط به سیاست‌ها (به‌عنوان مثال، طرح‌های اصلاح اقتصادی کشور) و تشویق شهروندی آگاهانه و مسئولیت پذیر.
- توجه به شبکه‌های ارتباطی و سرمایه اجتماعی گروه‌ها و اقشار کم‌درآمد و بهره‌گیری مثبت از آن‌ها در جهت پیشبرد اهداف توسعه‌ای.
- توجه به سرمایه اجتماعی در همه پروژه‌های توسعه و مشارکت دادن گروه‌های اجتماعی در اجرای آن‌ها.
- جلوگیری از شکل‌گیری شبکه‌های ارتباطی درون گروهی و انحصاری در ساختارهای دولتی و ایجاد فرصت‌های برابر برای تمامی گروه‌ها در جهت بهره‌مندی از امکانات و ارائه توانایی‌های بالفعل و بالقوه، از طریق تمرکززدایی و تقویت دولت‌های محلی.
- توسعه سیاست‌هایی برای حمایت از تعهد (اجتماعی) و ارتقای عمل داوطلبانه.

کتابنامه

- احمدی، مرضیه؛ و علیخان گرگانی، روح‌الله، (۱۴۰۰). «تمرکززدایی مالی تعادل عمودی و توسعه منطقه‌ای در ایران». *پژوهش‌های اقتصادی (رشد و توسعه پایدار)*، ۲۱(۱): ۱۴۷-۱۸۲.
 (20.1001.1.17356768.1400.21.1.3.1)

- الوانی، سید مهدی؛ و نقوی، میرعلی، (۱۳۸۱). «سرمایه اجتماعی: مفاهیم و نظریه‌ها». *مطالعات مدیریت*، ۹(۳۳ و ۳۴): ۲۶-۹. ([20.1001.1.22518037.1381.9.33.34.1.6.68](https://doi.org/10.22011/1.22518037.1381.9.33.34.1.6.68))
- باجلان، علی‌اکبر؛ کریمی‌پتانلار، سعید؛ و جعفری‌صمیمی، احمد، (۱۳۹۵). «اثر تمرکززدایی مالی بر تورم در ایران: کاربردی از الگوی رگرسیون انتقال هموار تابلویی». *مدلسازی اقتصادسنجی*، ۲(۱): ۳۲-۹. ([10.22075/jem.2017.2652](https://doi.org/10.22075/jem.2017.2652))
- بریمانی، فرامرز؛ راستی، هادی؛ دهانی، میثم، و جهان‌تیغ، راضیه، (۱۳۹۵). «تحلیل رابطه فقر و سرمایه اجتماعی؛ مطالعه موردی: سکونتگاه‌های مرزی استان سیستان و بلوچستان». *پژوهش‌های روستایی*، ۷(۳): ۴۳۸-۴۵۳. ([20.1001.1.20087373.1395.7.3.2.7](https://doi.org/10.1001.1.20087373.1395.7.3.2.7))
- پایگاه اطلاعاتی مرکز آمار ایران به نشانی <http://www.amar.org.ir>
- خانزادی، آزاد؛ حیدریان، مریم؛ و مرادی، سارا، (۱۳۹۷). «بررسی اثرات تمرکززدایی مالی بر جذب سرمایه گذاری خصوصی در استان‌های ایران» *اقتصاد و الگوسازی*، ۹(۱): ۸۹-۱۱۵. ([20.1001.1.24765775.1397.9.1.4.9](https://doi.org/10.1001.1.24765775.1397.9.1.4.9))
- خانزادی، آزاد؛ منوچهری‌تبار، سپیده؛ و تیغی، سحر، (۱۴۰۰). «بررسی اثرات تمرکززدایی مالی بر سطح رفاه اجتماعی در استان‌های ایران؛ رویکرد روش گشتاورهای تعمیم یافته». *مدلسازی اقتصادسنجی*، ۶(۲): ۳۳-۶۳. ([10.22075/jem.2021.22172.1546](https://doi.org/10.22075/jem.2021.22172.1546))
- رنانی، محسن؛ سامتی، مرتضی؛ و فرازمند، حسن، (۱۳۸۵). «بررسی رابطه تمرکززدایی مالی و اندازه دولت در ایران». *پژوهش‌های اقتصادی ایران*، ۸(۲۶): ۱۲۵-۱۵۱.
- زاهدی، محمدجواد؛ ملکی، امیر؛ و حیدری، امیرارسلان، (۱۳۸۷). «فقر و سرمایه اجتماعی». *پژوهشی رفاه اجتماعی*، ۷(۲۸): ۷۹-۱۰۶.
- زبیری، هدی؛ و ابراهیمی پورفائز، سهند، (۱۳۹۳). «تورم و کاهش سرمایه اجتماعی ایران». *برنامه ریزی و بودجه*، ۱۹(۴): ۱۸۳-۲۰۴. ([20.1001.1.22519092.1393.19.4.4.4](https://doi.org/10.1001.1.22519092.1393.19.4.4.4))
- سوری، علی، (۱۳۹۲). *اقتصاد سنجی*. جلد دوم، نشر فرهنگ‌شناسی، چاپ دوم.
- صادقی‌شاهدانی، مهدی؛ و آقاجانی‌معمار، احسان، (۱۳۹۴). «اثر تمرکززدایی مالی نسبی بر رشد اقتصاد منطقه ای ایران». *تحقیقات مدلسازی اقتصادی*، ۲۰(۴): ۱۵۹-۱۹۱. ([20.1001.1.24765775.1397.9.1.4.9](https://doi.org/10.1001.1.24765775.1397.9.1.4.9))
- عباسی، ابراهیم؛ رستگاریا، فاطمه؛ و حسینی، مهدی، (۱۳۹۴). «بررسی تأثیر تمرکززدایی مالی بر اندازه دولت و رشد اقتصادی استان‌ها». *برنامه‌ریزی و بودجه*، ۲۰(۲): ۳-۲۰. ([20.1001.1.22519092.1394.20.2.8.1](https://doi.org/10.1001.1.22519092.1394.20.2.8.1))
- علمی، زهرا؛ شارع‌پور، محمود؛ و حسینی، سید امیرحسین، (۱۳۸۴). «سرمایه اجتماعی و چگونگی تأثیر آن بر اقتصاد». *مجله تحقیقات اقتصادی*، ۴۰(۱): ۲۳۹-۲۹۶. ([20.1001.1.00398969.1384.40.4.9.1](https://doi.org/10.1001.1.00398969.1384.40.4.9.1))
- علیزاده، شیوا؛ علیزاده، محمد؛ شقاقی‌شهری، وحید؛ و دلفان، محبوبه، (۱۳۹۹). «تحلیل فضایی تأثیر تمرکززدایی مالی بر فقر مطالعه استان‌های ایران». *نظریه‌های کاربردی اقتصاد*، ۷(۳): ۱۸۵-۲۱۴. ([10.22034/eoj.2020.12232](https://doi.org/10.22034/eoj.2020.12232))

- غفاری فرد، محمد؛ صادقی شاهدانی، مهدی؛ کمیجانی، اکبر؛ و زاهدی وفا، محمدهادی، (۱۳۹۳). «تأثیر تمرکززدایی مالی بر رشد اقتصادی مناطق مختلف ایران (یک رهیافت اقتصادسنجی فضایی)». پژوهش ها و سیاست های اقتصادی، ۲۲(۷۱): ۱۲۵-۱۴۲.
- فرزینوش، اسدالله؛ صادقی شاهدانی، مهدی؛ و غفاری فرد، محمد، (۱۳۸۸). «تمرکززدایی مالی و عملکرد اقتصادی آن». پژوهش ها و سیاست های اقتصادی، ۱۷(۴۹): ۱۹-۴۰.
- قالیباف، محمد باقر، (۱۳۹۶). تمرکزگرایی و تمرکززدایی در ایران به سوی طراحی الگوی نیمه متمرکز. انتشارات دانشگاه تهران.
- گل خندان، ابوالقاسم، (۱۳۹۸). «تحلیل فضایی تأثیر تمرکززدایی مالی بر نرخ مرگ و میر در استان های ایران». راهبردهای مدیریت در نظام سلامت، ۴(۳): ۱۸۵-۱۹۶. ([20.1001.1.24766879.1398.4.3.7.5](https://doi.org/10.24766879.1398.4.3.7.5))
- مهرگان، نادر؛ و دلیری، حسن، (۱۳۸۹). کاربرد استاتا در آمار و اقتصادسنجی. نور علم، چاپ اول.
- نقیبی، محمد؛ و تنهایی دیلمقانی، مجید، (۱۳۹۶). «اثرات تمرکززدایی مالی بر شاخص توسعه انسانی در ایران». اقتصاد مالی، ۱۱(۳۸): ۱۲۱-۱۳۸. ([20.1001.1.25383833.1396.11.38.7.8](https://doi.org/10.25383833.1396.11.38.7.8))
- Abbasi. E.; Rastegarnia. F. & Hosseinu M., (2015). "Investigation the Effect of Fiscal Decentralization on Government Size and Provinces Economic Development". *JPBUD*. 20(2): 3-20. DOI: [20.1001.1.22519092.1394.20.2.8.1](https://doi.org/10.22519092.1394.20.2.8.1) (In Persian).
- Ahmadi, M. & Alikhan Gorgani, R., (2021). "The Vertical Balance Financial Decentralization and Regional Development in Iran's Provinces". *QJER*. 21 (1): 147-182. DOI: 20.1001.1.17356768.1400.21.1.3.1 (In Persian).
- Alizadeh, SH.; Alizadeh, M.; Shaghaghi Shahri, V. & Delfan, M., (2020). "Spatial analysis of the effect of financial decentralization on poverty, study of the country's provinces". *Applied Theories of Economics*, 7(3): 185-214. DOI: [10.22034/eoj.2020.12232](https://doi.org/10.22034/eoj.2020.12232) (In Persian).
- Alvani. S. M. & Seyed Naghavi, S. A., (2002). "Social Capital Concepts and Applications". *Management Studies in Development and Evolution*. 9(33 & 34): 9-26. DOI: 20.1001.1.22518037.1381.9.33.34.1.6.68 (In Persian)
- Bajelan. A. A.; Karimi Potanlar. S. & Jafari Samimi, J., (2016). "The Effect of Fiscal Decentralization on Inflation in Iran: An Application of Panel Smooth Transition Regression Model". *Journal of Econometric Modelling*, 2(1): 9-32. DOI: 10.22075/jem.2017.2652 (In Persian).
- Barimani, F.; Rasti, H.; Dahani, M. & Jahantigh, R. A., (2016). "Study of the Relationship between Poverty and Social Capital: A Case Study from Sistan and Baluchestan Border Settlements". *Journal of Rural Research*, 7(3): 438-453, DOI: [20.1001.1.20087373.1395.7.3.2.7](https://doi.org/10.20087373.1395.7.3.2.7) (In Persian).
- Bojanic, A. N., (2016). "The Impact of Fiscal Decentralization on Growth, Inflation, and Inequality in the Americas". Tulane University Economics Working Paper Series, No. 1610.
- Cavalieri, F. & Ferrante, L., (2016). "Does Fiscal Decentralization improve health outcomes? Evidence from infant mortality in Italy". *Journal of Social Science and Medicine*, 50(164). 74-88. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2016.07.017>

- De Mello, L., (2000). "Can fiscal Decentralization strengthen social capital?". *IMF Working Paper*: WP/00/129.
- Elmi, Z.; Share Poor, M. & Hoseini S. A. H., (2006). "Social capital and how it affects the economy". *Journal of Economic Research*, 40(4): 239-296. DOI: [20.1001.1.00398969.1384.40.4.9.1](https://doi.org/10.1001.1.00398969.1384.40.4.9.1) (In Persian).
- Farzinvas. A.; Sadeghi Shahdani, M. & Ghaffary Fard, M., (2009). "Fiscal Decentralization and Its Economic Performance". *Qjerp*. 17(49): 19-40 (In Persian).
- Ghaffary Fard, M.; Sadeghi Shahdani, M.; Komijani, A. & Zahedei Vafa, M. H., (2014). "The Effect of Fiscal Decentralization on Economic Growth in Various Provinces of Iran (A Spatial Econometric Approach)". *Qjerp*. 22 (71): 125-142. (In Persian)
- Ghalibaf, M. B., (2018). *Centralization and decentralization in Iran towards designing a semi-centralized model*. Tehran University Press. (In Persian)
- Golkhandan. A., (2019). "Spatial Analysis over the Impact of Fiscal Decentralization on the Mortality Rate in Iranian Provinces". *Manage Strat Health System*, 4(3): 185-196. DOI: [20.1001.1.24766879.1398.4.3.7.5](https://doi.org/10.1001.1.24766879.1398.4.3.7.5) (In Persian).
- Hanif, I. & Chaudhry. I. SH., (2015). "Interlinks of Fiscal decentralization and public Investment in Pakistan". *Pakistan journal of commerce and social sciences*, 9(3): 850-864. <http://hdl.handle.net/10419/188226>
- Khanzadi, A.; Heidarian, M. & Moradi, S., (2018). "Analyzing the Effects of Fiscal Decentralization on Attracting Private Investment in Provinces of Iran". *Journal of Economics and Modelling*, 9(1): 89-115. DOI: [20.1001.1.24765775.1397.9.1.4.9](https://doi.org/10.1001.1.24765775.1397.9.1.4.9) (In Persian).
- Khnazadi, A.; Manoochehri Tabar, S. & Tighi. S., (2021). "Analyzing the effects of fiscal decentralization on social welfare in Iran provinces; Generalized Method of Moments approach". *Journal of Econometric Modelling*, 6(2): 33-63. DOI: [10.22075/jem.2021.22172.1546](https://doi.org/10.22075/jem.2021.22172.1546) (In Persian).
- Mehregan, N. & Daliri, H., (2010). *STATA applications in statistics and econometrics*. Noor-e-Elm Press, first edition (In Persian).
- Naghibi, M. & Tanhayi Dilmaghani, M., (2017). "Effects of financial decentralization on human development index in Iran". *Journal of Financial Economics*, 11(38): 121-138. DOI: [20.1001.1.25383833.1396.11.38.7.8](https://doi.org/10.1001.1.25383833.1396.11.38.7.8) (In Persian).
- Nguyen. T. H. & Su, D. T., (2022). "Fiscal decentralization, economic growth, and human development: Empirical evidence". *Cogent Economics & Finance*, 10: 1. DOI: [10.1080/23322039.2022.2109279](https://doi.org/10.1080/23322039.2022.2109279)
- Qibthiyyah, R. M.; Zen, F.; Ledi, T. & Dita, A., (2011). "Decentralization and Social Capital in Indonesia". *MPRA Paper 95857*, University Library of Munich, Germany.
- Renani, M.; Sameti, M. & Farazmand, H., (2006). "The Relationship of Fiscal Decentralization and Government Size in Iran". *Iranian Journal of Economic Research*. 8(26):125-151. (In Persian)
- Rondinelli, D. A., (1983). "Implementing Decentralization Programmers in Asia: a Comparative Analysis". *Public Administration and Development*, 3(3): 181-207. <https://doi.org/10.1002/pad.4230030302>
- Sadeghi Shahdani, M. & Aghajani Memar, E., (2015). "The Effect of Partial Fiscal Decentralization on Regional Economic Growth of Iran". *Economic Modelling Research*, 5(20): 159-191. (In Persian)

- Sarwar, A.; Jadoon, A. K.; Javed, M. F. & Nasim, I., (2022). “Assessing the Effects of Fiscal Decentralization on the Efficiency of Education Sector: Analysis of Punjab, Pakistan”. *Pakistan Journal of Humanities and Social Sciences*, 10(2): 503–513. <https://doi.org/10.52131/pjhss.2022.1002.0215>
- Sourì, A., (2013). *Econometric*. Vol. 2. Farhangshenasi Press, 2nd Edition (In Persian).
- Zahedi. M. J.; Maleki, A. & Heidari, A. A., (2008). “Poverty and Social Capital”. *Refahj*. 7(28): 79-106. (In Persian)
- Zobeiri. H. & Ebrahimi Pourfaez, S., (2014). “Inflation and Reduction of Social Capital in Iran”. *JPBUD*. 19(4): 183-214. DOI: 20.1001.1.22519092.1393.19.4.4.4 (In Persian).